

EVROPSKÉ PŘÁTELSTVÍ PŘEKLADATELŮ A BÁSNÍKŮ FISCHERA A SPIRA

Thirouinová, Marie-Odile (ed.). « *A vous de cœur... » André Spire et Otokar Fischer 1922-1938 / „Ze srdce váš... André Spire a Otokar Fischer 1922-1938“*. Komentáře Marie-Odile Thirouinová a Kateřina Čapková, předmluva Marie-Brunette Spire. Praha : Památník národního písemnictví, 2016, dva svazky, 520 a 417 s.

Milena Fučíková
Pedagogická fakulta University Karlovy
milena.fucikova@pedf.cuni.cz

Méně známá korespondence překladatele, básníka, germanisty Otokara Fischera (1883–1938) s francouzským básníkem a překladatelem André Spirem (1868–1966), kterou připravila Marie-Odile Thirouinová, vzbuzuje dojem kvalitní evropské dvoj-azyčné publikace. Originální francouzská korespondence, obsahující 79 dopisů Andrého Spira Otokaru Fischerovi a 54 dopisů Otokara Fischera Andrému Spirovi, je doplněná českým překladem Naděždy Macurové a vychází knižně francouzsky i český vůbec poprvé (2016).

Vydavatelskou institucí je Památník národního písemnictví (edice Depozitář), českou část publikace recenzovali Aleš Pohorský a Jiří Pelán, francouzskou část Xavier Galmiche a Antoine Marès. Doplnující informace český čtenář najde v předmluvě Marie-Brunette Spirové (s. 8–15), i v komentářích Kateřiny Čapkové (s. 20–54) a Marie-Odile Thirouinové (s. 55–91).

V předmluvě „André Spire a Otokar Fischer ve vzájemném zrcadlení“ připomíná Marie-Brunette Spirová (dcera básníka Andrého Spira) Fischerovu židovskou identitu jako vůbec první podmínku vytvoření vztahu mezi Fischerem a Spirem. Autorka upozorňuje na termíny, které se hned při prvním čtení ve vzájemné korespondenci obou mužů opakovaně objevují: „židovství“ (s. 8), „judaismus“ (s. 9), „duše moderního Žida“ (s. 9), „židovská hrdost“ (s. 11), „židovský umělecký výraz ve francouzštině“ (s. 11) apod. Jako tezi zde autorka předkládá jisté utajené vrstvy židovství českého germanisty, potažmo i Fischerovo niterné hledání vlastní složité identity právě v období tohoto rodícího se dlouholetého přátelství (16 let) se Spirem, jenž byl na rozdíl od svého pražského přítele v židovské identitě již dlouho a pevně zakotven. Fischer se podle Marie-Brunette Spirové vůči politickému sionismu kriticky vymezuje, což ale autorka předmluvy považuje za určité Fischerovo nepochopení sionismu: „Jestliže Fischer říká, že je mu sionismus cizí, je to proto, že ho možná nechápe ve stejném smyslu jako jeho přítel“ (s. 13). Marie-Brunette Spirová připomíná i ryze osobní obdiv obou literátů jednak k poezii a jednak k překladatelskému řemeslu. Plodem přátelství se stane: „Fischer vydaný francouzsky v revuích *Europe a Menorah* a ve Spirově knize *Quelques Juifs et demi-Juifs* (Několik Židů a polovičnických Židů), Spire představený čtenářům v několika článcích na stránkách pražského českého a německého tisku, ve Fischerově sbírce *Hlasy* a v krásné bibliofilské knížce *Hebrejské melodie* přeložené Fischerem“ (s. 15).

Ve svém komentáři „Úvahy o židovství a nacionalismu v korespondenci Otokara Fischera“ vnímá Kateřina Čapková Fischera jako složitou osobnost, která ve svém

vztahu k židovství tíhne nakonec přece jen k obecně lidskému nadnárodnostnímu ideálu.

A konečně sama editorka Marie-Odile Thirouinová v komentáři „André Spire a Otokar Fischer: přátelství básníků ve střetu s dějinami“ mluví o historickém kontextu pražského kulturního prostředí, o rozdílné osobnosti obou pisatelů dopisů, jakož i o básnické technice i překládání poezie. Ponechme stranou teoretické úvahy o Fischerově židovství a sionismu (tj. o jeho občanských i politických postojích a kritické „konkretizace“ angažovanosti v různých obdobích jeho života v kulturním kontextu Prahy dvacátých a třicátých let) a spolu s Fischerem konstatujme, že „překlad vzniká skoro vždy pro někoho“ (přednáška *O překládání básnických děl* z roku 1929). Fischer, jak je dobře známo, přeložil pro české čtenáře z francouzštiny Villona, Corneille et Molièra, z němčiny Schillera, Nietzscheho, Kleista, Wedekinda a samozřejmě *Fausta*. Jako překladatel navázal Otokar Fischer na překladatelské školy Josefa Jungmanna a Jaroslava Vrchlického. Podle citovaných slov Josefa Čermáka šťastně spojil vědeckou a literární činnost s činností uměleckou. Přes rozdílnost charakteru formálního vnímání básnického překladu, ve kterém Fischer dává přednost pevnému rýmovému schématu nad volností verše, kterou má naopak v oblíbě Spire, dochází mezi Pražanem a Pařížanem k přátelskému souznění: „Jaké štěstí pro básníka, když nalezne jiného básníka, který mu rozumí“ (s. 68). Překlad básní podle obou totiž směřuje spíše k rovnocennému „přebásnění“ než k „doslovnosti“, spíše k „významové věrnosti“ než k pouhému překladu.

Přátelský vztah vychází ze vztahu překladatele k živému překládanému autorovi. Fischer píše v 1. dopise z 3. února 1922 věcnou žádost: „Vážný pane, byl byste tak laskav a zaslal mi své drama *Samaël* ...“ (s. 76), již o tři měsíce později se ve Spirově dopise z 15. května 1922 objevuje slovo přátelství: „Jsem šťastný, že se naše srdce setkávají a že nás spojuje poezie. – Moji nejlepší přátelé nepocházejí z dětství či z mé přízně, ale jsou z oblasti literatury“ (s. 80). Oba se nejprve seznamují a vyjasňují si své vztahy k jazykům, které ovládají, např. v dopise z 11. listopadu 1922 Fischer píše: „mým řemeslem je být profesorem německé literatury na naší české univerzitě“ (s. 91, ve francouzské verzi je věta podtržená, v české je psaná kurzivou). Oba literáti se setkávají v Paříži už v září 1923. V září 1927 Fischer píše: „Vy [patříte] k francouzskému duchu. [...] Ano, příteli, jsem Čech, moje inspirace je česká“ (s. 175). O své práci oba píšou stručně. V roce 1927 se Fischer např. jakoby mimochodem zmiňuje o tom, že se v Národním divadle bude hrát *Faust* v jeho překladu a že učinil nový objev jménem Villon.

Jedním z velkých Fišerových témat je jeho sen žít výhradně jako básník a věnovat se plnou silou své vlastní poezii. Tento nadmíru pracovitý překladatel přitom Spirovi skromně píše: „všechno, na co se v současnosti zmůžu, je moje vědecká práce, nějaké recenze a překlady“ (s. 97). Korespondenci dominuje zajímavá reflexe o překládání poezie, Fischer např. objasňuje Spirovi německé středověké výrazy z Heinových básní, chválí jeho „krásné překlady“ (s. 106), koriguje Spirovo nesprávné použití slova Židé („to by bylo příliš, to by byla politika, to by byl sionismus“, s. 111). 25. září 1924 oznamuje Spire Fischerovi vydání jeho básní v revue *Europe*. Spire se v červnu 1925 zastavuje v Praze. Oba se v korespondenci také dohodnou na překladu čtyř Spirových básní do češtiny, které pak konečně v roce 1927 v Praze vycházejí (*Hebrejské melodie*). Můžeme upozornit i na poslední, 137. dopis Fischerův z února roku 1937, kdy se vědec,

básník a překladatel zotavuje z nemoci a věří, že bude přechodná. Znovu se s nadšením pouští do práce. V březnu 1938 Fischer podlehně nemoci a vyčerpání.

Korespondenci doplňuje ediční poznámka, popis korespondence, příloha, biografie a bibliografie obou autorů, resumé, jmenný rejstřík, rejstřík názvů časopisů a novin, obrazová příloha. Pozoruhodné (třebaže do češtiny nepřeložené) jsou i úvodní texty obou autorů o básnickém díle toho druhého. Originálním dokumentem je i soupis básní obou básníků a jejich vzájemných překladů (Fischer přeložil šest Spirových básní, Spire přeložil celkem čtyři Fischerovy básně) i bezprostřední možnost srovnání překladů s originálem, z nichž upozorňujeme na Spirovu báseň *Jardins (Zahrady)*, kde se Fischerovo překladatelské umění snad nejtěsněji snoubí s jeho vlastní básnickou praxí, např. v užití spojení „buisson ardent“ (česky *Hořící keř*), což je i název Fischerovy básnické sbírky z roku 1918:

Hledej — a nenajdeš — hlas, po němž sluch tvůj touží,
tam, ohnivý kde sloup v trnitém keři vzplál“.

Cherche, sans y trouver, une voix qui te parle,
Au milieu des épines, dans un buisson ardent (s. 298–299).

Publikaci nemůžeme upřít zásadní kvality, zjevná je péče věnovaná přípravě dvojazyčné knihy (celkem 937 stran). Zásluhou Marie-Odile Thirouinové se před námi ukazuje intimní obraz evropského přátelství mezi francouzským angažovaným básníkem André Spirem z Paříže a Otokarem Fischerem, velkým českým překladatelem Villona a Fausta z Prahy. Zajímavým faktem zůstává, že jde patrně jen o jeden z mnoha kamínek v mozaice Fischerovy svébytně mnohoznačné identity. Český germanista židovského původu, básník a překladatel uměl totiž psát, jak se zde ukazuje, také krásné francouzské dopisy svým přátelům z Paříže.

